

О. В. АНИЩЕНКО

**НАУКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ
УЧНІВ І ПЕДАГОГІВ В ІСТОРІЇ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

Ніжин – 2008

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
Академії педагогічних наук України

О.В. АНІЩЕНКО

**НАУКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ
УЧНІВ І ПЕДАГОГІВ В ІСТОРІЇ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

Ніжин – 2008

УДК 371.1:658.311.03:331.103.28:331.41
ББК 74.03я73
А 67

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (протокол №4 від 24.04.2008 р.).

Рецензенти:

кандидат пед. наук, ст. наук. співробітник **Носаченко І.М.**

кандидат пед. наук, ст. наук. співробітник **Талалуєва Н. О.**

Аніщенко О.В.

А 67 Наукова організація праці учнів і педагогів в історії загальноосвітньої школи України: Навчальна програма спецкурсу / О.В. Аніщенко. – Ніжин: МІЛАНІК, 2008. – 19 с.

У навчальній програмі відображено зміст спецкурсу, присвяченого висвітленню теоретичних засад й історії розвитку ідей з наукової організації праці учнів і педагогів у загальноосвітній школі в Україні, а також особливостей підготовки педагогів до організації праці учнів на наукових засадах..

Навчальну програму розроблено для самостійного спецкурсу, передбаченого для викладання студентам IV-V курсів педагогічних навчальних закладів. Окремі теми спецкурсу доцільно використовувати під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, дисциплін гуманітарного циклу. Розрахований на студентів педагогічних спеціальностей, учителів-предметників, істориків педагогіки.

ББК 74.03я73

© Аніщенко О.В., 2008

© Інститут педагогічної освіти і
освіти дорослих АПН України, 2008

© МІЛАНІК, 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Педагогічна ефективність навчально-виховного процесу перебуває у безпосередній залежності від того, в якій мірі враховуються закономірності й принципи навчання, виховання, анатомо-фізіологічні, психологічні особливості вихованців, умови для праці та ін. Усі ці показники впливають зокрема на працездатність учнівської молоді, якісні показники навчально-пізнавальної діяльності у загальноосвітніх закладах. Для реалізації дитини як особистості, активізації пізнавальної самостійності, збереження фізичного й психічного здоров'я важливо забезпечити відповідність умов режиму навчання анатомо-фізіологічним особливостям учнів, а також науково обґрунтований вплив на ріст і розвиток, підвищення працездатності й функціональних можливостей організму, розширення його адаптаційних можливостей. Окреслене коло питань належить до компетенції наукової організації праці (НОП) у загальноосвітніх закладах.

Результативність заходів з наукової організації праці передусім досягається за умови реалізації відповідних науково обґрунтованих концепцій, в яких враховано дидактичні, соціально-економічні, психофізіологічні, санітарно-гігієнічні та інші аспекти педагогічної діяльності, зарубіжний і вітчизняний педагогічний досвід. Вищевикладене свідчить про те, що ефективно розв'язання завдань НОП учнів і педагогів у школі можливе за умови врахування досягнень у технічних, економічних, медичних, біологічних, філософських, психолого-педагогічних та інших науках. На нашу думку, створення оптимальних умов для праці вихованців загальноосвітніх закладів залежить від плідної співпраці педагогів, психологів, лікарів, економістів, менеджерів освіти, спеціалістів з дитячої демографії, архітекторів, ергономістів, психотерапевтів та інших фахівців.

Метою спецкурсу є розкриття особливостей наукової організації праці учнів і вчителів на різних етапах розвитку вітчизняної загальноосвітньої школи (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.) із визначенням можливостей подальшого використання раціональних ідей історико-педагогічного досвіду НОП у навчально-виховному процесі сучасних закладів освіти. Основні завдання спецкурсу: на основі міждисциплінарного підходу обґрунтувати сутність ключових понять, структуру НОП учнів і педагогів; ознайомити студентів з особливостями НОП суб'єктів педагогічної діяльності у загальноосвітніх закладах у різні хронологічні періоди, а також особливостями підготовки майбутніх учителів до організації праці учнів на наукових засадах; організувати науково-дослідну роботу студентів з проблем НОП у вітчизняній педагогічній теорії й практиці; мотивувати майбутніх учителів здійснювати комплексну експертизу сучасних педагогічних технологій; формувати гуманістичний світогляд, здатність до діалогічної взаємодії з вихованцями.

Обсяг навчальної програми спецкурсу, в якому відтворено особливості розвитку ідей про наукову організацію праці суб'єктів педагогічної діяльності у школі наприкінці ХІХ – початку ХХІ століття, становить 38 годин (18 аудиторних год.: 8 год. лекцій, 10 год. семінарських занять; 20 год. самостійної роботи).

Тематичний план спецкурсу

№ п / п	Назви тем	Кількість годин			
		лекції	семі- нари	самот. робота	Всього
1	2	3	4	5	6
1.	Сутність, зміст, структура наукової організації праці (НОП) школярів і педагогів.	2	–	2	4
2.	НОП суб'єктів педагогічної діяльності як результат взаємодії різних наук.	2	2	4	8
3.	Розвиток ідей про наукову організацію праці в історії вітчизняних загальноосвітніх закладів (кінець ХІХ – середина ХХ століття).	2	2	4	8
4.	Розвиток ідей про наукову організацію праці в історії вітчизняних загальноосвітніх закладів (середина ХХ – початок ХХІ століття).	–	2	4	6
5.	Підготовка вчителів до організації праці учнів на наукових засадах.	2	2	4	8
6.	Проектування педагогічного процесу у школі на засадах наукової організації праці.	–	2	2	4
	Разом	8	10	20	38

Тема 1. Сутність, зміст, структура наукової організації праці (НОП) школярів і педагогів.

Історіографія проблеми наукової організації праці у галузі освіти. Науковий доробок С.Я. Батишева, Г. Ващенко, О.К. Гастєва, П.Ф. Каптерєва, Г.С. Костюка, П.Ф. Лєсгафта, А.С. Макаренка, М. Монтессорі, І.П. Раченка, В.О. Сухомлинського, М.В. Черпинського та інших науковців, педагогів-практиків у контексті НОП.

Науково-термінологічний апарат НОП у галузі освіти. Дидактичний, санітарно-гігієнічний, психофізіологічний, управлінський, естетичний, інженерно-економічний аспекти НОП у школі. Сутність, зміст НОП школярів, учителів. Вплив на результативність викладацької й навчальної праці санітарно-гігієнічних, психофізіологічних, соціальних факторів. Працездатність учнів і вчителів, умови її збереження.

Правильна робоча поза учнів, ергономічновідповідні шкільні меблі. Обладнання робочих місць. Кольорове оформлення навчальних і ненавчальних приміщень. Режим праці й відпочинку. Розвиток навичок планування навчальної та позанавчальної діяльності. Психологічний клімат навчальних занять.

Організаційний аспект вільного часу педагога. Самоменеджмент. Техніка організації особистої праці вчителя. Режим праці й відпочинку педагога. Техніка фіксації та обробки інформації, одержаної вчителем з електронних і літературних джерел. Нормативно-правове забезпечення праці вчителя.

Методи вивчення бюджету часу суб'єктів педагогічної діяльності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Безпосередня фіксація фактичної тривалості окремих видів діяльності учнів, їх чергування. Хронометраж, спостереження, анкетування. Фотокартки навчальної та викладацької праці.

Тема 2. НОП суб'єктів педагогічної діяльності як результат взаємодії різних наук

Багатоаспектність педагогічної дійсності й НОП у контексті результатів досліджень у різних наукових галузях. Конструювання й реалізація заходів з НОП учнів і вчителів на основі досліджень у педагогічних науках (*загальній та порівняльній педагогіці, педагогіці праці, історії педагогіки, педагогічній праксеології, педагогічній валеології та ін.*), психологічних науках (*психології, психопедагогіці й психофізіології праці, віковій та гендерній психології, психодидактиці*), медичних науках (*санітарній статистиці, офтальмології, шкільній гігієні, психогігієні, гігієні підлітків, праці, житла, харчування та ін.*), біологічних науках (*антропометрії, прикладній ботаніці, відеоєкології, екології*

людини, біомеханіці), технічних науках (ергономіці, технічній естетиці, біоніці, інформаційних технологіях), математичних, суспільних науках, менеджменті, кібернетиці, архітектурі, естетиці, праві, економіці та ін.

Тема 3. Розвиток ідей про наукову організацію праці у вітчизняних загальноосвітніх закладах (кінець XIX – середина XX століття)

Розвиток ідей про НОП у школі у різні хронологічні періоди в Україні й за кордоном. Особливості організації праці учнів і педагогів на наукових засадах у загальноосвітніх закладах до 1917 р. Наукові засади організації праці учнів / учениць у закладах із роздільним навчанням. Нормативне забезпечення шкільного будівництва, облаштування навчальних приміщень, педагогічного процесу у школі. Шкільна дієтетика. Розвиток інституту шкільних лікарів. Організація навчальних занять і відпочинку. Підручникотворення. Експериментальна педагогіка.

Педологія та її роль у розвитку ідей про НОП учнів у 20-30-х роках. Науковий доробок П.П. Блонського, І.О. Сікорського, С.Т. Шацького та інших учених, педагогів-практиків. Особливості, значення психотехнічних досліджень.

Друга Всеросійська конференція з наукової організації праці (1924 р.). Науково-дослідні лабораторії з вивчення трудових процесів дитинства. Зв'язок психотехнічних досліджень з проблемами НОП школярів. Ліквідація психотехніки на основі Постанови ЦК ВКП (б) „Про педологічні перекирення в системі наркомпросів (1936 р.).

Наукові засади організації праці учнів і педагогів у 40-50-х роках. Особливості організації навчальної та викладацької праці у школах воєнного й післявоєнного періоду. Трудове законодавство про працю вчителя. Науковий доробок учених Українського інституту комунальної гігієни у галузі шкільної гігієни.

Тема 4. Розвиток ідей про наукову організацію праці у вітчизняних загальноосвітніх закладах (середина XX – початок XXI ст.)

Наукові засади організації праці учнів і педагогів у школах 60-70-х років. Дослідження окремих аспектів НОП учнів науковцями Українського науково-дослідного інституту педагогіки, Київського науково-дослідного інституту гігієни харчування.

Факультативні курси з НОП для школярів. Вивчення бюджету часу суб'єктів педагогічної діяльності. Програмоване навчання й НОП.

Наукові засади організації праці учнів і педагогів у 80-90-х роках.

Інформатизація освіти і НОП суб'єктів педагогічної діяльності.

Розробка здоров'язберігаючих педагогічних технологій у контексті НОП на початку ХХІ ст. Придповідність навчання як фактор ефективності навчального процесу й збереження здоров'я школярів. Аналіз уроку, оцінювання навчальних досягнень з позицій НОП, здоров'язберігаючої педагогіки, психодидактики та інших наук.

Тема 5. Підготовка вчителів до організації праці учнів на наукових засадах

Професійно-педагогічна підготовка вчителя до організації праці школярів на наукових засадах у діяльності закладів педагогічної освіти наприкінці ХІХ – на початку ХХІ ст. Значення педагогічної практики у підготовці майбутніх учителів до реалізації принципів НОП школярів.

Сутність професійно-педагогічної компетентності педагога у галузі організації праці учнів на наукових засадах. Психологічна, психофізіологічна, психодидактична, дидактична, регламентно-нормативна, організаційно-управлінська, еколого-валеологічна, інформаційно-технологічна, комунікативна й гендерна складові професійно-педагогічної компетентності вчителя. Педагогічна майстерність як комплекс властивостей особистості вчителя, що забезпечує високий рівень самоорганізації його професійної діяльності, у контексті готовності вчителя до організації праці учнів на наукових засадах.

Тема 6. Проектування педагогічного процесу у школі на засадах наукової організації праці

Сутність педагогічного проектування, його структура. Формування культури праці школярів у контексті НОП. Культура здоров'я вихованців. Роль школи у формуванні психічного, фізичного, духовного здоров'я учнів.

Методи проектування й експертизи педагогічних технологій у контексті міждисциплінарного підходу. Освітнє середовище й здоров'язберігаюча освіта. Попередження дидактогеній. Валеологічно орієнтовані й гендерно орієнтовані педагогічні технології. Значення педагогічної психогігієни, психодидактики, педагогіки і психології праці у конструюванні навчально-виховного процесу. Єдність педагогічних вимог вчителів-предметників, батьків.

Фактори оптимізації педагогічного процесу у школі. Сучасні технології зміцнення й відновлення професійного здоров'я вчителя.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ

1. Сучасний зміст наукової організації праці учнів і педагогів.
2. Розвиток ідей про методи вивчення бюджету часу суб'єктів педагогічної діяльності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.
3. Педологія та її роль у розвитку ідей про НОП учнів у 20-х роках ХХ ст.
4. Дидактичний аспект НОП учнів і педагогів (на прикладі історії розвитку школи у різні хронологічні періоди).
5. Організаційно-управлінський аспект НОП учнів і педагогів.
6. Санітарно-гігієнічний аспект НОП учнів і педагогів (в історії розвитку школи упродовж різних хронологічних періодів).
7. Інженерно-економічний аспект НОП учнів і педагогів.
8. Психофізіологічний аспект НОП учнів і педагогів.
9. Вплив естетики, ергономіки на формування теорії і практики НОП у загальноосвітніх закладах.
10. Нормативно-правове забезпечення НОП суб'єктів педагогічної діяльності.
11. Видатні педагоги про організацію праці учнів і вчителів на наукових засадах (на прикладах педагогічної спадщини конкретних вітчизняних і зарубіжних педагогів).
12. Проблема НОП учнів і вчителів у навчальних посібниках, підручниках з педагогіки і психології для вищих закладів освіти.
13. Проблема НОП учнів і вчителів у психолого-педагогічній довідковій літературі (словниках, енциклопедіях).
14. Міждисциплінарний підхід у проектуванні й експертизі сучасних педагогічних технологій.
15. Професійно-педагогічна компетентність педагога у галузі організації праці учнів на наукових засадах.
16. Педагогічна майстерність як складова професійної компетентності вчителя у галузі організації праці учнів на наукових засадах.
17. Проблема запровадження інформаційних технологій навчання у контексті наукової організації праці.
18. Навчально-виховний процес у загальноосвітніх закладах у контексті гендерних досліджень.
19. Інтернет-ресурси з різних аспектів наукової організації праці суб'єктів педагогічної діяльності у школі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Анищенко Е.В. Научные основы организации труда в учебных заведениях для женщин (опыт России и зарубежных стран) / В кн.: Женское профессиональное образование: Библиогр. указатель (1868-1917) / Сост. Е.В. Анищенко; Науч. ред. Н.Г. Ничкало. – Нежин: Наука-Сервис, 2006. – С. 9-14.
2. Анищенко О.В. Організація робочих місць учнів в історії педагогічної науки і практики в Україні // Педагогіка і психологія. – 2007. – №4. – С. 114-122.
3. Бабанский Ю.К., Поташник М.М. Оптимизация педагогического процесса: В вопросах и ответах. – К.: Радянська школа, 1982. – 200 с.
4. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика: Учеб. пособ. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 344 с.
5. Блонский П.П. Педология: Кн. для преподават. и студ. высш. пед. учеб. завед. / Под ред. В.А. Сластенина. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1999. – 288 с.
6. Бинэ А., Анри В. Умственное утомление / Под ред. В. Анри; Пер. с фр. Е. Анри. – М.: Изд. журнала „Вестникъ Воспитанія”, 1899. – 346 с.
7. Блейк С., Пейп С., Чошанов М.А. Использование достижений нейропсихологии в педагогике США // Педагогика. – 2004. – №5. – С. 85-90.
8. Блонський П. Основи педагогіки / Перекл. В. Черняхівської. – Х.: Держвидав України, 1926. – 176 с.
9. Боголюбов В.И. Подготовка студентов педагогического института к реализации принципов НОТ в общеобразовательной школе: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Р.-на/Д., 1988. – 26 с.
10. Болтівець С. Методологічні засади психогігієнічного нормування інноваційної практики // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи; Ред. кол. Л.І. Даниленко. – К.: Логос, 2001. – С. 11-17.
11. Бондар А.Д. Про оформлення школи // Радянська школа. – 1953. – №5. – С. 23-26.
12. Бондаровська В. Психологічні аспекти використання комп'ютера: Небезпека нових інформаційних технологій та розвиток здібностей дітей за допомогою комп'ютера // Психолог. – 2005. – №25, липень. – С. 16-20.
13. Вайнруб Є.М., Суботкевич Л.Я. Режим праці та відпочинок учнів // Радянська школа. – 1956. – №10. – С. 37-39.
14. Валеева Э.Р., Хамитова Р.Я. Гигиеническая оценка учебников образовательных учреждений различного типа // Гигиена и санитария. – 2006. – №3. – С. 64-67.
15. Васильев І.Б. Теоретико-методологічні аспекти формування змісту курсу „Професійна педагогіка”: системний підхід // Професійна освіта: теорія і практика. – Х.: ХОНМЦ, 2000. – №1-2 (11-12). – С. 61-76.
16. Васянович Г.П. Проблеми фізичного виховання у педагогічній спадщині Г. Ващенко: Навч. посібн. – Л.: ЛДФЕІ, 2001. – 60 с.
17. Векслер И. Спорные вопросы переподготовки учительства (в порядке дискуссии) // Народное просвещение. – 1926. – №4-5. – С. 165-170.
18. Вивчення основ наукової організації праці у педагогічному вузі // Радянська школа. – 1966. – №5. – С. 44-50.
19. Вихрущ В.О. Шкільна дієтетика у системі дидактичних знань (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. праць. – 2000. – №5-6. – С. 113-122.
20. Гамаш Д.Л., Бідюк П.І. Людський фактор та ергономіка (вступний курс). – К.: Корнійчук, 2001. – 280 с.
21. Гастев А.К. Как надо работать. Практическое введение в науку организации

- труда / Под общ. ред. Н.М. Бахраха и др. – М.: Экономика, 1966. – 471 с.
22. Гессен С.И. Педагогические сочинения / Сост. Е.Г. Осовский, М.В. Богуславский, О.Е. Осовский. – Саранск: Красный Октябрь, 2001. – 564 с.
 23. Душков Б.А., Смирнов Б.А., Королев А.В. Психология труда, профессиональной, информационной и организационной деятельности: Словарь. – 3-е изд. – М.: Академический проект Фонд „Мир”, 2005. – 848 с.
 24. Зайцева Н.В. П.Ф. Лесгафт о взаимосвязи умственного и физического воспитания // Педагогика. – 2006. – №1. – С. 94-96.
 25. Зельдіс І.В. Наукова організація праці у шкільних майстернях: Посібн. для вчителів. – К.: Рад. шк., 1969. – 159 с.
 26. Зиновьев С.И. Тема дискуссии: научная организация учебного процесса (второй пленум Научно-методического совета по педагогике высшей школы) // Вестник высшей школы. – 1967. – №10. – С. 27-35.
 27. Ильяшева Н.Я. Проблемы научной организации труда в советской школе в 1920-е годы: Автореф. дисс... канд. пед. наук: 730. – Фрунзе, 1969. – 18 с.
 28. Ирхин В.Н. В.П. Кащенко: здоровье учителей и учащихся – приоритетная ценность // Педагогика. – 1997. – №3. – С. 73-76.
 29. Керн М. О программе по педагогике для педагогических училищ // Советская педагогика. – 1940. – №6. – С. 123-126.
 30. Колесников Л.Ф. Резервы эффективности педагогического труда. – Новосибирск: Наука, 1985. – 262 с.
 31. Коноров М. Замечания к программе по педагогике для учительских институтов // Советская педагогика. – 1940. – №6. – С. 126-127.
 32. Косилов С.А. Психофизиологические основы научной организации труда. – М.: Экономика, 1979. – 176 с.
 33. Костюк Г.С. Избранные психологические труды. – М., 1988. – 455 с.
 34. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высшая шк., 1990. – 119 с.
 35. Курек Н. Разрушение психотехники // Новый мир. – 1999. – №2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: 15.01.2007: <http://magazines.russ.ru/novyi_mi/1999/2/kur.html>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
 36. Кучма В.Р., Храмцов П.И., Сотникова Е.Н. Новые подходы к интеграции профилактических и оздоровительных технологий в образовательном процессе // Гигиена и санитария. – 2006. – №3. – С. 61-64.
 37. Лесгафт П. О задачах физического воспитания. – СПб.: Тип. Дома Призрения Малолетних Бедных, 1887. – 16 с.
 38. Ломов Б.Ф. Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии. – М.: Педагогика, 1991. – 296 с.
 39. Люсикова Е.А. Учет половозрастных особенностей учащихся при обучении информатике в 5-6 кл.: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1998. – 155 с.
 40. Макаренко А.С. Собрание сочинений. В 7 т. – М.: Просвещение, 1950-1952.
 41. Марзеев А.Н. Вопросы школьной гигиены и санитарии на Украине // Гигиена и санитария. – 1952. – №8. – С. 37-40.
 42. Матрос Д.Ш. Оптимизация распределения учебного времени в средней общеобразовательной школе (общедидактический аспект): Автореф. дис... докт. пед. наук: 13.00.01. – М., 1991. – 37 с.
 43. Митина Л.М., Митин Г.В., Анисимова О.А. Профессиональная деятельность и здоровье педагога: Учеб. пособие / Под общ. ред. Л.М. Митиной. – М.: ИЦ

- „Академия”, 2005. – 368 с.
44. Монтессори М. Метод наукової педагогіки та практика його в „домах дитини” / Перекл. з італ. В. Щербаненко. – К.: Держвидав, 1921. – 155 с.
 45. Научная организация труда двадцатых годов: Сборник документов и материалов / Ильенко Н.С., Шамсутдинов К.Ш.; Под ред. М.М. Вассера. – Казань: Комб. печати им. Я. Коласа, 1965. – 765 с.
 46. Научная организация труда. Материалы Второй Всероссийской конференции по научной организации труда (март 1924 г.) / Науч. ред. П.Ф. Петрович. – М.: Мысль, 1965. – 79 с.
 47. О деятельности Научного Комитета Наркомпроса и научных учреждений, организаций Украины (1921-1923 гг.). – Х.: Путь Просвещения, 1923. – 28 с.
 48. Оржехівська В.М. Про оптимізацію розподілу бюджету навчального часу // Педагогіка і психологія. – 1999. – №4. – С. 65-70.
 49. Основные принципы Единой Трудовой Школы. – Х.: Ренессанс, 1919. – 19 с.
 50. Оценка эффективности влияния аэрофитотерапевтических модулей на формирование здоровьесберегающей среды в учреждениях образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: 07.12.2007: <http://www.coou.ru/document_print.asp?document_id=160223>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
 51. Панов В.И. Психодидактика образовательных систем: теория и практика. – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
 52. Посібник для шкільних лікарів і вчителів / За ред. О.М. Марзеева. – К.: Держ. мед. вид-во УРСР, 1952. – 283 с.
 53. Раченко И.П. Научная организация педагогического труда. – М.: Педагогика, 1972. – 207 с.
 54. Раченко И.П. НОТ учителя. – М.: Просвещение, 1982. – 208 с.
 55. Решетов Л. Как улучшить микроклимат в компьютерном классе // Директор школы. Україна. – 2004. – №2. – С. 109-111.
 56. Русова С. Позашкільна освіта. Засоби її переведення (лекції, читані на Позашкільнім Факультеті Київського Педагогічного Інституту). – Б. м.: Вид. Т-ва „Дзвін”, б. р. – 87 с.
 57. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. 2-е изд., испр. – М.: АРКТИ, 2006. – 320 с.
 58. Столярчук Л.И. Гендерное образование: теоретические аспекты // Среднее профессиональное образование. – 2005. – №8. – С. 48-49.
 59. Столярчук Т.О. Проблеми організації педагогічної праці вчителя народних шкіл (друга половина ХІХ – початок ХХ століття): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Житомир, 2006. – 20 с.
 60. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором / Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-и т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 4. – С. 402-580.
 61. Черпинський М.В. Наукова організація праці в школі. – К.: Рад. школа, 1972. – 126 с.
 62. Чухін О.І. Питання раціональної організації розумової праці школярів // Радянська школа. – 1958. – №1. – С. 52-56.
 63. Юрчишина Г.В. Проблема научной организации труда учащихся в отечественной педагогике (в 60-80-е годы XX века): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Пятигорск, 2001. – 158 с.
 64. Янжул Е.Н. НОТ в применении к школьному делу. Научная организация труда в педагогике США. – М.: Работник Просвещения, 1926. – 110 с.

Додаток 1

Сутність НОП у галузі освіти за різними джерелами (у хронологічному порядку)

Назва дефініції	Сутність дефініції, авторство, період
НОП ¹ сучасної системи освіти	Застосування принципів НОП у системі освіти передбачає: а) раціоналізацію власне методики навчання у сенсі обрахованої системи реакції; б) внесення точних обрахунків у навчальний план школи; в) точний розрахунок організації навчальної обстановки (<i>II Всесоюзна конференція з НОП, 1924 р.</i>).
НОП у школі	Науково обґрунтована організація праці педагогів й учнів, адміністративно-управлінського, навчально-допоміжного й обслуговуючого персоналу, що сприяє забезпеченню високої якості навчання й виховання, всебічного й гармонійного розвитку учнів за умови раціонального використання навчального та робочого часу, матеріальних, фінансових і трудових ресурсів, підтримання високої працездатності, найкращого збереження й зміцнення здоров'я усіх членів шкільного колективу (<i>М.В. Чертинський, 1972 р.</i>).
НОПП	Система і процес здійснення науково обґрунтованих заходів, спрямованих на безперервне та систематичне удосконалення педагогічної праці та її умов, тобто на забезпечення максимальної ефективності навчання і виховання учнів за рахунок раціонального використання часу, сил і засобів педагогів й учнів (<i>І.П. Юров, 1980 р.</i>).
НОНВП у середніх ПТУ	Планомірне, безперервне удосконалення навчально-виховного процесу на основі запровадження досягнень науки й передового педагогічного досвіду, покращення якості навчання й виховання кваліфікованих робітників (<i>С.Я. Батишев, 1987 р.</i>).
НОП у школі	Система науково обґрунтованих педагогічних, організаційних, господарсько-економічних заходів, що реалізується вчителями та школою у цілому з метою забезпечення найвищої ефективності діяльності учнів за умови раціонального використання їхніх сил і часу (<i>Є. Рапацевич, 2001 р.</i>).
НОП школяра	Така організація, котра ґрунтується на найсучасніших досягненнях науки і техніки, провідних положеннях педагогіки, психології, фізіології, відображає їх вимоги до діяльності дітей, підлітків, юнаків і будується із урахуванням можливостей підростаючого організму й задач його найбільш сприятливого розвитку (<i>Г.В. Юрчишина, 2001 р.</i>).

¹ НОП – наукова організація праці, НОПП – наукова організація педагогічної праці, НОНВП – наукова організація навчально-виховного процесу, ПТУ – професійно-технічне училище.

Додаток 2

Орієнтовний перелік завдань для педагогічного дослідження на тему „Збереження здоров'я учнів – актуальна проблема сучасної школи”, передбаченого для виконання студентами під час педагогічної практики

I. Теоретична частина

1. Обґрунтувати актуальність теми (не більше 2-х абзаців).
2. Висвітлити залежність працездатності, утомлюваності учнів від:
 - a) фізичного й розумового навантаження,
 - b) розкладу занять,
 - c) режиму праці та відпочинку,
 - d) здорового способу життя,
 - e) кольорової композиції інтер'єру класу,
 - f) змістової привабливості праці учнів,
 - g) правильного облаштування робочих місць школярів,
 - h) монотонності праці або чергування різних видів навчальної діяльності,
 - i) мікроклімату у класі, сім'ї.
3. Вплив на стан здоров'я школярів недотримання вимог до уроку:
 - a) загальнопедагогічних,
 - b) психологічних,
 - c) санітарно-гігієнічних,
 - d) дидактичних.
4. Вплив комп'ютерів на працездатність і стан здоров'я школярів.
5. Сучасні вимоги до конструювання, організації, обладнання робочих місць школярів (парт, стільців), навчальних класів, лабораторій.
6. Використання здоров'язберігаючих педагогічних технологій у школі (можна висвітлювати і вітчизняний, і зарубіжний досвід).

***Примітка.* Для виконання теоретичної частини обов'язково подати відповіді на пункт №1 + будь-які чотири пункти / підпункти із запропонованих пунктів №2-6. Сформулювати короткий висновок з теоретичної частини.**

II. Практична частина

На основі спостережень під час педагогічної практики, бесід з учнями та класним керівником, анкетування, аналізу плану виховної роботи класного керівника дайте відповіді на запитання:

1. Яким є стан здоров'я учнів у класі, в якому Ви працювали?
2. Які заходи, напрями виховної роботи школи, в якій Ви проходили практику, забезпечують збереження, зміцнення здоров'я учнів?
3. Чи використовують вчителі-предметники, уроки яких Ви відвідали, засоби, методи, прийоми, спрямовані на збереження здоров'я школярів?
4. Чи передбачені заходи із збереження й зміцнення здоров'я учнів у діяльності класного керівника Вашого класу? Яким чином? (конкретні виховні справи, у т. ч. з формування навичок здорового способу життя, збереження репродуктивного здоров'я та ін.).
5. Ваші пропозиції щодо запровадження ефективних заходів для збереження здоров'я учнів вітчизняних шкіл. Які з них Вам вдалося реалізувати під час педпрактики? Які не реалізовані? Чому?

На останній сторінці дослідження обов'язково подати список використаної літератури.

Рекомендована література:

1. *Організація педагогічної практики в педагогічному університеті студентів заочної форми навчання: методичні рекомендації / Яковець Н., Аніщенко О., Киричок І., Стрельнікова Н. – Ніжин, 2003.*
2. *Медчук І. К. Охорона психічного здоров'я учнів // Рідна школа. – 1995. – №5. – С. 28-29.*
3. *Щербань П.М. Прикладна педагогіка. – К., 2002.*
4. *Яковець Н.І., Аніщенко О.В., Дубровська Л.О. та ін. Вступ до спеціальності: Навч.-метод. посібн. – Ніжин, 2006. – С. 21-32.*
5. *Публікації у журналах „Директор школи. Україна”, „Рідна школа”, „Початкова школа” та ін. різних років видання + навчально-методичні посібники, словники з педагогіки, психології.*

Примітка: Якщо у ході оформлення результатів дослідження будуть використовуватися електронні джерела інформації, то обов'язково робити на них посилання таким чином:

Концепции и технологии обучения <http://www.psylist.net/pedagogika/context.htm/04.12.2006>.

Додаток 3

Навчальна програма курсу „Основні проблеми педології” для слухачів 3-річних педагогічних курсів (1924 р.) (фрагмент)²

А: Вступ.

I. Дитина в історії розвитку людського роду ...

II. Роля дитинства в еволюції окремого індивіду ...

Б. I. Поняття педології. Педологія є наука про дитину, як предмет виховання. Завдання педології, її зміст. Методи педології.

Теми для практикума: 1. Вага і необхідність педологічних дослідів. 2. Основні педологічні проблеми: а) проблема зросту й розвитку дитини; б) взаємовідношення між внутрішнім й зовнішнім факторами розвитку дитини. 3. Роля фізіологічних і психологічних методів в обслідуваннях дитини. 4. Біографічний метод і його історія... 5. Необхідність коректувати індивідуальний метод колективним. 6. Антропометричний метод і його роля. 7. Методи експериментальної психології. 8. Метод безпосереднього спостереження... Метод прямого випитування. 10. Анкетний метод...

II. Коротка історія методів обслідування дитини...

III. Поняття організму взагалі: психо-фізіологічні особливості його – пластичність; закон реакції, як основа психо-фізичного життя. Звичка, її фізіологія й психологія.

Теми для практикума: 1. Поняття пластичности в розумінні фізичному й психичному. 2. Закон реакції, як основний закон біо-психичного життя... 4. Необхідність раннього і завчасного виховання доцільних реакцій в сфері індивідуального й соціального життя дитини... 6. Охарактеризувати звичку, як явище фізіологічне і психичне.

IV. Дитячий психо-фізичний організм, його основні особливості; психичний інвентар самого раннього дитинства. ...

V. Розвиток і зріст організму людини як центральна проблема педології. ...

VI. Фактори розвитку. 1. Зовнішні – а) фізичне оточення й б) соціальне; 2) внутрішні – а) спадковість, б) індивідуальні особливості...

Теми для практикума. ... 8. Взаємовідношення між внутрішніми й зовнішніми факторами розвитку; теорія „конвергенції” у Стерна. 9. Талан і геній в індивідуумі і в расі. 10. Обслідувати вплив оточення фізичного й соціального на певну дитину.

VII. Ритм та періоди розвитку. Теми для практикума. 1. Простежити періодизацію різних функцій у певної дитини: а) мови, б) психо-фізіологічних функцій. 2. Розвиток нервової системи у дітей. 3. Період полового визрівання; його фізіологія, психологія й педагогіка. 4. Взаємовідношення між фізичним і психичним розвитком... 5. Вплив фізичного зросту на психичні функції. 6. Ритмічність розвитку дітей протягом року (зважування, вимірювання й інше обслідування групи дітей протягом року й висновки з цих спостережень)... 8. Періоди в розвитку зовнішніх органів... 13. Загальна періодичність, закон періодизації, по Зігерту.

VIII. Організовані форми виявлення дитини: гра, мова, малювання. ...

IX. Дитячий інтерес, що направляє душевне життя дитини.

Теми для практикума: 1. Роля інтересу у вихованні й навчанні. 2. Інтерес і зусилля при роботі дітей. ... 4. Обслідувати своєрідні стимули, які керують інтересами

² Программы 3-летних педагогических курсов: Материалы к III Всеукраинской педагогической конференции. А. Цикл педагогический. – Х.: Червоний Шлях, 1924. – С. 28-34.

дітей різного віку і окремої певної дитини. 5. Пануючі інтереси раннього дитинства, хлоп'яцтва та юнацтва...

X. Життєва енергія дитини. Проблема втоми.

Теми для практикума: 1. Признаки фізичної й розумової втоми. 2. Суть втоми: позитивні й негативні фізіологічні з'явища при втомі. 3. Психологія втоми у людини взагалі, у дітей зокрема. 4. Методи й прийоми обслідування втоми у дітей: а) методи обслідування самого явища втоми; б) методи обслідування працездатности. ... 5. Вплив різних факторів на втому: вправи, звички, інтересу, волі, зміни праці, фізіологічних процесів в тілі, зросту дітей, полу, розумових здібностей, доби року і інших. 6. Роля індивідуальних особливостей; при втомі – типи втоми. 7. Коефіцієнт втоми при різних навчальних дисциплінах. 8. Вплив фізичної роботи на розумову втому... 10. Перевтома, її причини. 11. Як і коли треба відпочивати взагалі, дітям зокрема; нормальна тривалість лекції або певної роботи для дітей різного віку. 12. Тривалість сну для дітей різного віку.

XI. Наука про індивідуальність. Індивідуальні та родові особливості дитини.

Теми для практикума: 1. Біологічна цінність індивідуальности. 2. Індивідуальні особливості фізичної природи дитини. 3. Індивідуальні особливості психичної природи дитини: в сфері інтелектуальній, емоціональній та вольовій. 4. Індивідуальність і навчальні та виховуючі методи. 5. Роля індивідуальности дитини при трудовому вихованні. 6. Як согласувати індивідуальні нахили дітей з загальним програмом навчання у школі. 7. Роля несвідомих стимулів у нашій психології... 10. Умови корисности інстинктів. 11. Розвиток (схема) індивідуальних і соціальних інстинктів у дитини...

XII. Методи та прийоми обслідування дитячої індивідуальности.

Теми для практикума: 1. Щоденник і його роля в обслідуванні дітей. 2. Антропометричний метод; вимірювання та зважування дітей. 3. Зробити загальне обслідування особи дитини по вище даному плану. 4. Обслідувати та встановити риси пам'яті певної дитини... 7. Скласти характеристику родини і взагалі оточення певної дитини. 8. Обслідувати рефлексорні рухи певної дитини. ... 10. Доскональне обслідування зовнішніх органів чуття у певної дитини... 11. Обслідувати емоціональну сферу певної дитини, ... силу й характер головних емоцій – жаху, гніву, симпатії, сорому і інше. 12. Обслідувати мову певної дитини... 13. Зробити систематичний аналіз всіх методів обслідування дитини: літературного, експериментально-фізіологічного та психологічного, метода анкети, антропометричного, метода безпосереднього випитування та спостереження й інше. 14. Обслідувати фантазію певної дитини... 15. Обслідувати увагу певної дитини...

XIII. Нормальна й ненормальна дитина. ...

XIV. Проблема одарености. ...

XV. Особистість і характер у дітей. Основи характерології.

Теми для практикума: 1. Необхідність виховувати для нового суспільства творчу, активну особу. ... 9. 4 стадії розвитку особистости у дітей, по Дж. Болдуїну: 1) роля руху для визнання особи; 2) роля особистої діяльности; 3) певного характеру людини для розвитку чуття особистости у дітей. 4) розвиток самосвідомости й соціального чуття у дітей; 10. Простежити тісний звязок між соціальним і моральним чуттям у дітей. 11. Проаналізувати натуральні елементи характеру у певної дитини: а) фізичну конституцію і б) психичну природу дитини. 12. З'ясувати, в якій мірі розвиток характеру залежить від оточення фізичного й соціально-економічного. 13. Проаналізувати поняття „темперамент” і „характер”... 15. Роля емоціональної сфери й елементу активности в розвитку характеру дітей...

Додаток 4

Схема аналізу уроку (1935 р.)³

Назва школи..... Клас.....
 Предмет..... Педагог.....
 Урок відбувся..... 193 р. Почато о год.
 Закінчення..... год.
 Тема.....

№ п/п	Властивості урока	Оцінка	Обґрунтування оцінок
	I. Зміст		
1.	Наукова та ідеологічна витриманість урока.....		
2.	Програмова якість матеріалу.....		
3.	Кількість матеріалу.....		
4.	Присутність.....		
	II. Логічна сторона		
5.	Усвідомлення учнями мети урока.....		
6.	Підпорядкування учбового матеріалу меті урока....		
7.	Застосування принципу проблемності.....		
8.	Розкриття взаємозв'язків.....		
9.	Логічна послідовність.....		
10.	Конкретне й абстрактне на уроці.....		
11.	Формулювання висновків.....		
	III. Засоби		
12.	Забезпечення наочності.....		
13.	Записи вчителя і учнів.....		
14.	Використання учбових знарядь (підручники, лабораторні приладдя тощо).....		
15.	Мова вчителя.....		
16.	Мова учнів.....		
17.	Різноманітність методичних прийомів.....		
	IV. Організація		
18.	Використання часу на уроці (початок, кінець, перерва).....		
19.	Організація робітного місця учня		
20.	Охоплення учнів працею.....		
21.	Свідома дисципліна на уроці.....		
22.	Настрій, тонус урока.....		
23.	Взаємини між учителем та учнями.....		
24.	Підготовленість учителя.....		
25.	Організація робітного місця учителя.....		
26.	Загальна поведінка вчителя.....		
27.	Забезпечення гігієнічних умов праці.....		
	V. Структура		
28.	Добір і розташування складових частин урока.....		
29.	Розподіл часу між окремими частинами урока.....		
30.	Чергування видів роботи.....		
	ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА УРОКУ		

Підпис.....

³ Схема аналізу уроку // Інформаційний лист Лубенського РВНО. – 1935. – №1. – С. 23-24.

Додаток 5

Орієнтовна тематика курсу „Наукова організація праці” для студентів педагогічних інститутів (1966 р.)⁴

№ п/п	Найменування тем	Кількість годин		
		Лекції	Прак- тичні	Разом
1.	Вступ.....	2	–	2
2.	Трудовий процес і його структура.....	2	–	2
3.	Основні принципи і зміст наукової організації праці.....	2	–	2
4.	Оптимальні умови праці.....	4	4	8
	<i>Підтема.</i> Поділ і кооперація праці. Згуртування трудового колективу.....	1	2	3
	<i>Підтема.</i> Створення чіткої системи політичної і професійної освіти, самоосвіти і творчої праці.....	1	–	1
	<i>Підтема.</i> Матеріальне і моральне стимулювання праці.....	1	–	1
	<i>Підтема.</i> Санітарно-гігієнічні умови праці.....	1	2	3
5.	Фактори працездатності.....	2	2	4
6.	НОП і підвищення продуктивності праці.....	2	–	2
7.	Класифікація витрат робочого часу та методика їх вивчення.....	2	2	4
8.	Нормування праці як основа її наукової організації.....	2	–	2
9.	Вивчення бюджету часу і заходи до його раціонального використання.....	2	–	2
10.	Планування і облік роботи.....	2	–	2
11.	Питання трудового законодавства.....	2	–	2
В с е г о		24	8	32

⁴ Вивчення основ наукової організації праці в педагогічному вузі // Радянська школа. – 1966. – №5. – С. 45.

Навчальне видання

АНИЩЕНКО ОЛЕНА ВАЛЕРІЇВНА

**НАУКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ УЧНІВ І ПЕДАГОГІВ
В ІСТОРІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

Підписано до друку 25.04.08.

Формат 60x84/16

Папір офсетний

Гарнітура Computer Modern.

Ум. друк.арк. 1,0

Тираж 100 прим.

Замовлення № 34

Віддруковано ПП Лисенко М.М.
м. Ніжин, вул.. Шевченка, 26. Тел.: 8(067)4412124
E-mail: milanik@land.ru

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи
серія ДК №2776 від 26.02.07 р.